

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра лісового та садово-паркового господарства

На правах рукопису

ПЛАХОТНЮК МИКОЛА ВОЛОДИМИРОВИЧ

**АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ТА
ЗАХИСТУ ЛІСУ
В ЛОКНИЦЬКОМУ ЛІСНИЦТВІ ФІЛІЇ
«ВИСОЦЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»**

Спеціальність: 205 «Лісове господарство»
Освітньо-професійна програма «Лісове господарство»
Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
Гетьманчук
Анатолій Іванович,
к. с-г. наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

Засідання кафедри лісового та
садово-паркового господарства
від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри
доц. В. Андрєєва. _____

Луцьк 2024

Плахотнюк М. В. «Аналіз системи організації охорони та захисту лісу в Локницькому лісництві філії «Висоцьке лісове господарство» Луцьк, 2024. 52 с.

Анотація

Питання ефективної та надійної охорони лісів від пожеж, шкідників, збудників хвороб та незаконних рубок, а також раціонального використання ресурсів державного лісового фонду залишається актуальною темою сьогодення. Так є складовою для забезпечення належної екологічної ситуації та комфортних умов для громадян. У цій роботі було проведено аналіз діяльності лісової охорони Локницького лісництва філії «Висоцьке лісове господарство» ДП Ліси України щодо профілактики лісових пожеж, боротьби зі шкідниками та хворобами лісів, запобігання незаконним рубкам, а також надано характеристику основних статистичних показників за 2021-2023 роки.

У першому розділі було здійснено огляд літератури з основних положень нормативно-правової та законодавчої бази в частині функціонування державної лісової охорони як основного суб'єкта лісозахисної діяльності. Другий розділ містить характеристику об'єкта та регіону дослідження, висвітлює методи дослідження. У третьому розділі охарактеризовано якісні показники діяльності лісової охорони Локницького лісництва філії «Висоцьке лісове господарство» в частині профілактики та боротьби з лісовими пожежами, шкідниками, збудниками хвороб та незаконними рубками дерев. Четвертий розділ містить економічні затрати та вигоду від реалізації деревини в результаті проведення санітарних рубок. П'ятий розділ описує вимоги охорони праці.

Робота виконана на 52 сторінках друкованого тексту, містить 6 таблиць, 7 рисунків. Загальні висновки з проведених досліджень наведені в кінці роботи, перед списком використаної літератури (34 джерела).

Ключові слова: державна лісова охорона, лісова пожежа, санітарні рубки, шкідники, збудники хвороб, незаконна рубка дерев.

Plahotnyuk M. V. "Analysis of the system of organization of forest protection in the Loknytsky Forestry of the branch of State Enterprise Forests of Ukraine "Vysotske lisove hospodarstvo" Lutsk, 2024. 52 p.

Abstract

The issue of effective and reliable protection of forests from fires, pests, pathogens and illegal logging, as well as the rational use of resources of the state forest fund, remains an urgent topic today. This is a component for ensuring a proper ecological situation and comfortable conditions for citizens.

In this work, an analysis of forest protection activities of the Loknytskyi Forestry of the " Vysotske lisove hospodarstvo " of branch of the State Enterprise Forestry of Ukraine was carried out in relation to the prevention of forest fires, the fight against forest pests and diseases, the prevention of illegal logging, and a description of the main statistical indicators for the years 2021-2023 was provided.

In the first chapter, a review of the literature was carried out on the main provisions of the regulatory and legislative framework in terms of the functioning of the state forest protection as the main subject of forest protection activities. The second section contains a description of the object and region of the study, highlights research methods.

The third chapter describes the qualitative indicators of forest protection activities of the Loknytskyi forestry branch of the " Vysotske lisove hospodarstvo " branch in terms of prevention and control of forest fires, pests, disease-causing agents, and illegal felling of trees.

The fourth section contains the economic costs and benefits from the sale of wood as a result of sanitary felling. The fifth chapter describes labor protection requirements.

The work is done on 52 pages of printed text, containing 6 tables, illustrated with 7 diagrams. General conclusions of the conducted research are given at the end of the work, before the list of used literature (34 sources).

Key words: state forest protection, forest fire, illegal deforestation.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	7
1.1. Державна лісова охорона як основний суб'єкт лісозахисної діяльності....	7
1.2. Профілактичні вимоги пожежної безпеки та незаконних рубок лісу	9
РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	18
2.1. Матеріали дослідження та характеристика регіону	18
2.2. Методи дослідження.....	20
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ.....	21
3.1. Захист лісу від пожеж.....	21
3.2. Захист лісів від шкідників та збудників хвороб.....	27
3.3. Охорона лісів від незаконних рубок	31
РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА	36
РОЗДІЛ 5. ОХОРОНА ПРАЦІ ПРИ ЛІСОЗАХИСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	40
5.1 Вимоги охорони праці при гасінні лісових пожеж	42
5.1. Охорона праці при проведенні рейдів по боротьбі з лісопорушниками ..	45
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Захист лісів є критично важливим для забезпечення екологічної стабільності та збереження біорізноманіття. Ліси виконують численні екологічні функції, включаючи регуляцію кліматичних умов, очищення атмосферного повітря, збереження водних ресурсів та підтримку складних екосистем. Пожежі, як природні, так і антропогенні, можуть призвести до значних втрат лісових масивів, що в свою чергу негативно впливає на екологічну рівновагу. Хвороби та шкідники, що вражають насадження, можуть швидко поширюватися, завдаючи шкоди не лише окремим рослинам, але й цілим лісовим екосистемам, що призводить до зниження їх продуктивності та стійкості.

Крім того, незаконні рубки лісу підривають зусилля щодо збереження лісових ресурсів, ведучи до деградації природних середовищ і негативних соціально-економічних наслідків. Ефективні заходи захисту, що включають моніторинг, профілактику та контроль, є необхідними для збереження лісів у їхньому природному стані. Таким чином, комплексний підхід до захисту лісів від зазначених загроз не лише сприяє збереженню екологічних функцій, але й підтримує соціально-економічний розвиток регіонів, які залежать від лісових ресурсів. Вивчення та впровадження сучасних методів охорони лісу є надзвичайно актуальними для забезпечення їхньої стійкості та витривалості в умовах глобальних змін [5].

Актуальність даної роботи обумовлена необхідністю активного управління та збереження природних ресурсів України, оскільки держава повинна забезпечити екологічну стабільність, сприяти природоохоронним ініціативам, розвивати рекреаційні можливості, підтримувати наукові дослідження та туристичний потенціал, а також забезпечувати економічний розвиток для покращення добробуту своїх громадян.

В даній роботі проведено аналіз основних джерел лісоохоронної діяльності Локницького лісництва філії «Висоцьке лісове господарство» та здійснено об'єктивну характеристику якісних та кількісних показників в роботі лісової

охорони в частині попередження та запобігання лісовим пожежам, шкідникам та збудникам хвороб, незаконним рубкам дерев.

Метою роботи було охарактеризувати роботу державної лісової охорони Локницького лісництва філії «Висоцьке лісове господарство» в частині здійснення своїх основних лісозахисних функцій та обов'язків.

Для реалізації поставленої мети було визначено такі завдання:

- ознайомитись з теоретичними основами діяльності з охорони та захисту лісу від лісових пожеж, шкідників та збудників хвороб і незаконних рубок дерев;
- проаналізувати організацію та матеріально-технічне оснащення діяльності з охорони та захисту лісу від лісових пожеж, обсяги виконаних заходів з профілактики пожеж та випадки лісових пожеж (якщо такі були);
- проаналізувати наявність та поширеність осередків шкідників та хвороб лісу, обсяги виконаних заходів з лісозахисту;
- проаналізувати організацію охорони лісу від незаконних рубок, навести факти виявлених лісопорушень;
- порівняти економічну ефективність основних заходів боротьби з шкідниками та збудниками хвороб – суцільних та вибіркового санітарних рубань;

Об'єктом дослідження даної роботи була лісоохоронна діяльність на території лісових масивів Локницького лісництва філії «Висоцьке лісове господарство».

Предметом дослідження є захист лісу від пожеж, шкідників та збудників хвороб, незаконних рубок.

Новизна роботи полягає в отриманні результатів оцінки ефективності роботи державної лісової охорони Локницького лісництва філії «Висоцьке лісове господарство».

Практичне значення даної роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використанні для покращення існуючих практик охорони лісу. Крім того, вони можуть стати основою для розробки навчальних програм для студентів та тренінгів для працівників, що сприятиме підвищенню їхньої обізнаності та професійних навичок у сфері охорони лісів

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Державна лісова охорона як основний суб'єкт лісозахисної діяльності

Згідно Лісового кодексу України, який було прийнято 21 січня 1994 року, ліси нашої країни є національним надбанням, і завдяки своєму призначенню та розташуванню на місцевості виконують водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, виховні та інші функції. Це робить їх важливим джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах.

Всі ліси України, що знаходяться на її території, становлять лісовий фонд держави і охороняються нею. Право власності на ліси, які зростають на землях різних категорій залежно від їх основного цільового призначення, також підлягає захисту.

Згідно розділу 16 «Лісового кодексу України» чітко визначає поняття «Охорона та захист лісів», яке включає комплекс заходів, спрямованих на збереження лісів від пожеж, незаконних вирубок, пошкоджень та інших шкідливих впливів, а також на захист від шкідників і збудників хвороб.

Безпосередню охорону та захист лісів на території України, здійснює державна лісова охорона та лісова охорона інших постійних лісокористувачів і власників лісів. Однак, лише державна лісова охорона з лісоохоронних інституцій має статус правоохоронного органу.

До основних завдань державної лісової охорони

- державний нагляд за дотриманням лісового законодавства;
- захист лісів від пожеж, шкідників та хвороб, незаконних рубок, негативного антропогенного впливу.

Порядок роботи та повноваження державної лісової охорони встановлюються «Лісовим кодексом України» та «Положенням про державну лісову охорону», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 976 від 16 вересня 2009 року. Відповідно до цих документів, посадові особи державної лісової охорони мають право:

- Проводити відповідно до чинного законодавства обстеження лісів, що

знаходяться у власності або користуванні громадян чи юридичних осіб;

- здійснювати перевірку у власників або користувачів лісів на наявність деяких документів та дозволів на використання лісових ресурсів і користування лісами, відповідно до закону;

- зупиняти та оглядати транспортні засоби на території лісових масивів;

- складати протоколи та розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері охорони захисту, використання та відтворення лісів;

- у разі неможливості встановити особу лісопорушника на місці вчинення правопорушення, доставляти його до органів національної поліції або місцевого самоврядування для складання протоколу про адміністративне правопорушення.

- в установленому порядку вилучати у громадян, які порушили лісове законодавство, документи, лісові ресурси, інструменти, а також транспортні засоби, що використовувались як знаряддя правопорушення.

- під час виконання лісоохоронної діяльності у передбачених законодавством випадках здійснювати фото-, відео-, аудіо- та кінозйомку з метою запобігання порушенням у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів.

- у разі порушення громадянами або посадовими особами лісового законодавства викликати їх для надання усних або письмових пояснень.

- з метою нагляду за законністю використання лісових ресурсів перебувати на території та у приміщеннях підприємств, організацій та установ, які займаються видобутком, зберіганням та переробкою лісової продукції.

- визначати розмір збитків, завданих лісовому господарству, відповідно до затверджених законом такс і методик.

- у разі порушення лісового законодавства вживати заходів щодо скасування дозволів та інших документів, що надають право на користування лісовими ресурсами.

- вживати заходів для ухвалення рішень про повну заборону або часткове обмеження господарської та іншої діяльності.

- направляти до державних органів матеріали для притягнення осіб до дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності, а також подавати позови до суду.
- подавати позови до суду щодо відшкодування збитків лісогосподарському виробництву, а також повернення самовільно або тимчасово зайнятих лісових ділянок, термін користування якими завершився.
- видавати обов'язкові для виконання приписи з питань, що належать до їхньої компетенції [15].

Посадові особи державної лісової охорони мають право на зберігання, носіння та використання спеціальних засобів і зброї відповідно до законодавчих норм, а також на експлуатацію спеціалізованих транспортних засобів з кольоровою розміткою та емблемою [22].

Працівники державної лісової охорони повинні постійно вдосконалювати свої знання та навички, зокрема щодо нормативно-правової бази, а також ефективно комунікувати з іншими правозахисними структурами. Їхні дії при виявленні лісопорушень та затриманні винних мають базуватися на дотриманні законності та знанні лісового й адміністративного законодавства, відповідно до ст. 91 «Лісового кодексу України» та «Положення про державну лісову охорону».

1.2. Профілактичні вимоги пожежної безпеки та незаконних рубок лісу

Охорона лісів є важливим елементом лісового господарства, особливо під час воєнного періоду, коли деревина набуває стратегічного значення для оборонних, промислових і господарських потреб держави. Крім того, ліси відіграють критичну роль в екологічному балансі та впливають на інші екосистеми. Тому ефективний правовий захист і збереження лісових ресурсів забезпечують стабільність навколишнього середовища та сприяють економічному розвитку країни.

Забезпечення пожежної безпеки є ключовим аспектом державної політики, спрямованим на захист життя і здоров'я громадян, збереження національних

ресурсів та охорону навколишнього природного середовища [12].

Організація та проведення заходів, спрямованих на забезпечення пожежної безпеки в лісах, повинна ґрунтуватися на таких нормативно-правових актах, як «Лісовий кодекс України», «Положення про державну лісову охорону», «Кодекс цивільного захисту України», «Положення про Державну службу з надзвичайних ситуацій», а також на «Правилах пожежної безпеки в лісах України», затверджених наказом Державного комітету лісового господарства України № 278 від 27 грудня 2004 року і зареєстрованих в Міністерстві юстиції України під № 328/10608 від 24 березня 2005 року. Крім того, слід дотримуватись Постанови Кабінету Міністрів України від 20 травня 2022 року № 612 «Про затвердження Порядку організації охорони і захисту лісів» та «Інструкції про порядок взаємодії між підрозділами ДСНС України в області і обласними управліннями лісового і мисливського господарства при гасінні лісових пожеж».

Заходи боротьби з лісовими пожежами поділяються на попереджувальні та безпосередню ліквідацію пожеж. Найважливішими є запобіжні заходи, оскільки легше уникнути пожежі, ніж її гасити. Мета запобіжних заходів — створити умови, що унеможливають виникнення пожеж або значно їх мінімізують.

До попереджувальних заходів відносяться: проведення протипожежної агітації та роз'яснювальної роботи; очищення лісосік та боротьба із захаращенням лісу, підтримка належного санітарного стану лісу; створення протипожежних розривів, бар'єрів і мінералізованих смуг, а також їх утримання; будівництво доріг для протипожежних потреб, облаштування протипожежних водойм (природних і штучних) і забезпечення доступу до них, включаючи пірси; функціонування пожежно-спостережних веж; авіаційне і наземне патрулювання тощо [18].

Протипожежні попереджувальні заходи проводяться скрізь, з особливою увагою до роботи з мисливцями, рибалками, пастухами, лісовими працівниками, школярами та відпочивальниками. Формами агітації є бесіди, лекції, публікації в ЗМІ, встановлення інформаційних стендів, розповсюдження листівок і брошур, демонстрація фільмів, організація екскурсій, днів природи, куточків лісу, а також

створення добровільних пожежних бригад і проведення навчань. Велике значення має влаштування спеціальних місць для відпочинку і куріння в лісі та вздовж лісових доріг, де на майданчиках, очищених від дернового шару, встановлюють лави, столики, навіси.

У пожежонебезпечний сезон заборонено: розводити багаття в хвойних молодняках, на торфовищах, сухій траві, під кронами дерев та на неочищених ділянках; залишати багаття, не загасивши його повністю; кидати запалені сірники чи недопалки; використовувати легкозаймисті матеріали для піжів при полюванні; заправляти транспорт під час роботи двигуна; експлуатувати машини з несправними іскрогасниками або паливною системою; курити або користуватися відкритим вогнем біля машин, що заправляються [26].

Організації, що здійснюють діяльність у лісі, зобов'язані: очищати робочі ділянки від лісового сміття та залишків деревини; зберігати паливо-мастильні матеріали у закритій тарі на спеціально відведених місцях; мати протипожежне обладнання та засоби для гасіння пожеж на місцях робіт; створювати пожежні дружини в пожежонебезпечний сезон і проводити інструктажі з працівниками щодо дотримання правил пожежної безпеки та методів гасіння пожеж. Профілактичні заходи в лісах є основою для запобігання виникненню пожеж.

Лісогосподарські органи повинні детально аналізувати причини виникнення пожеж на закріплених за ними лісовій території та вчасно вживати заходів для їх усунення. Окрім цього, на лісових ділянках повинні проводитися роботи, спрямовані на обмеження поширення пожеж на великі площі та полегшення їх гасіння [5].

Максимального ефекту від профілактичних заходів можна досягти лише тоді, коли ці заходи проводяться за чіткою системою, що включає комплексний підхід, цілеспрямованість та послідовність у їх реалізації. Важливо, щоб кожен етап роботи був логічно пов'язаний із попереднім і мав конкретну мету. Лише такий підхід дозволяє забезпечити ефективне запобігання виникненню пожеж, адже лише комплексні та систематичні дії можуть охопити всі можливі ризики та мінімізувати їх вплив на лісові ресурси.

Здійснення заходів з охорони лісів від пожеж, їх гасіння та обліку здійснюють постійні лісокористувачі. Відповідальність за забезпечення пожежної безпеки в лісах безпосередньо лежить на керівниках лісогосподарських підприємств.

Для ефективної профілактики, виявлення, локалізації та оперативного гасіння лісових пожеж керівники лісогосподарських підприємств повинні: згідно з проектною документацією лісовпорядкування та планом протипожежних заходів вжити необхідних дій на підвідомчих територіях; оперативно виявляти осередки загорянь в лісах через наземне маршрутне патрулювання, авіапатрулювання та спостереження з пожежно-спостережних веж і своєчасно ліквідувати пожежі; своєчасно очищати та обробляти порубкові залишки на ділянках рубок для їх природного перегнивання або спалювання після завершення пожежонебезпечного періоду; організовувати джерела водопостачання в найбільш уразливих місцях для гасіння пожеж, створюючи під'їзди до них – пірси, щоб забезпечити необхідні ресурси для гасіння; проводити роз'яснювальну роботу серед населення щодо дотримання правил пожежної безпеки.

До початку кожного пожежонебезпечного періоду необхідно:

а) документально затвердити наказом план протипожежних профілактичних заходів на поточний рік;

б) підготувати мобілізаційно-оперативний план для ліквідації можливих лісових пожеж та погодити його з відповідними державними органами за місцем розташування лісогосподарського підприємства [26].

У разі досягнення найвищого класу пожежної небезпеки через погодні умови необхідно вжити посиленних заходів для запобігання лісовим пожежам, зокрема, заборонити відвідування лісових масивів людьми, посилити патрулювання території, заборонити виїзд працівників лісової охорони за межі місця їх дислокації, організувати цілодобове чергування відповідних працівників у конторах лісгоспів, лісництвах та на об'єктах лісових пожежних станцій.

За порушення вимог пожежної безпеки в лісах України передбачена

відповідальність визначена «Кодексом адміністративних правопорушень», зокрема статтями 77, 77-1 та статтею 245 «Кримінального кодексу України».

Знищення або пошкодження лісових масивів, зелених насаджень навколо населених пунктів, вздовж залізниць, а також стерні, сухих дикоростучих трав, рослинності або її залишків на землях сільськогосподарського призначення вогнем чи іншим загально небезпечним способом карається штрафом від п'яти тисяч чотирьохсот до дев'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або обмеженням волі на термін від двох до п'яти років, або позбавленням волі на цей самий строк.

Якщо ці дії призвели до загибелі людей, масової загибелі тварин або інших тяжких наслідків, то винні караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.

З 2 березня 2022 року були внесені зміни до «Кримінального кодексу України», що посилюють відповідальність за злочини проти основ національної безпеки під час воєнного стану. Зокрема, до статті 113 «Кримінального кодексу України», «Диверсія» було додано навмисні підпали, зокрема і сухої рослинності, як злочини, спрямовані на ослаблення держави або завдання шкоди здоров'ю людей. Такі дії тепер розглядаються як злочин, за який передбачено покарання у вигляді ув'язнення від 10 до 15 років або довічного ув'язнення з конфіскацією майна [11, 14].

Небезпечність незаконної рубки лісу для суспільства обумовлена кількома ключовими чинниками: важливістю лісів для національного господарства та екосистеми країни; безпосередньою загрозою для екологічного балансу, зокрема для рідкісних видів рослин і тварин; шкодою, що завдається природоохоронним територіям та лісам, що мають особливу охорону; значними фінансовими втратами для держави; а також масштабістю цих порушень порівняно з іншими злочинами проти навколишнього середовища. [4].

Діяльність лісової охорони для запобігання негативним явищам у лісовому господарстві потребує спеціальних навичок, комунікабельності, наполегливості та уважності. Алгоритм дій працівника лісової охорони під час наближення до

порушника повинен бути чітким і обдуманим. Перш ніж наближатися до лісопорушника, важливо ретельно оцінити обстановку, звертаючи увагу на можливих спілльників порушника та потенційні загрози. Необхідно заздалегідь продумати варіанти дій, спрогнозувати можливі реакції порушника та врахувати власну безпеку.

Перед оформленням протоколу, крім встановлення особи, необхідно вжити всіх заходів для детального з'ясування важливих обставин порушення: часу, місця, способу вчинення правопорушення, реквізитів відповідних документів, завданих збитків тощо. Ці деталі повинні бути стисло відображені у фабулі протоколу. Перебуваючи на місці правопорушення з підозрюваною особою, важливо постійно контролювати ситуацію, стежити за діями зловмисника, його емоційним станом та рухами.

Важливою умовою при документуванні лісопорушення є необхідність зібрати достатню кількість доказів. Якщо встановлено факт незаконної рубки лісу і затримано осіб на місці порубки, першим кроком є визначення, чи є ці дії адміністративним правопорушенням або кримінальним злочином. Найефективніший спосіб зробити це - швидко підрахувати кількість незаконно зрізаних дерев, вимірюючи діаметри їх пеньків. У випадку, якщо незаконна рубка відбувається на територіях природно-заповідного фонду або в особливо охоронюваних лісових ділянках, ці дії автоматично кваліфікуються як злочин, незалежно від обсягу завданих збитків[31].

Під час виконання своїх обов'язків представники лісової охорони мають право використовувати фото- та відеофіксацію для точного і об'єктивного документування порушень. Це допомагає захистити репутацію лісівника від можливих наклепів і спроб фальсифікації подій з боку порушників. Крім того, цифрові технології сприяють встановленню особи правопорушника, фіксації знарядь незаконної діяльності, незаконно добутої деревини та місця події [30].

«Кримінальний кодекс України» містить ряд статей, що передбачають кримінальну відповідальність за протизаконні дії, вчинені щодо працівників державної лісової охорони. Зокрема, це: стаття 342 КК України «Опір

працівникові правоохоронного органу під час виконання службових обов'язків»; стаття 343 КК України «Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу»; стаття 345 КК України «Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (включаючи заподіяння легких, середніх і тяжких тілесних ушкоджень)»; стаття 347 КК України «Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу»; стаття 348 КК України «Посягання на життя працівника правоохоронного органу (вбивство або замах на вбивство)» [14].

За незаконну рубку дерев лісового фонду України передбачена відповідальність відповідно до статей 65, 65-1 «Кодексу адміністративних правопорушень» та статті 246 «Кримінального кодексу України». Правопорушник, який здійснив незаконну рубку дерев, зобов'язаний компенсувати завдану шкоду лісу (відповідно до такс, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 року № 665), а також сплатити адміністративний штраф.

Згідно зі статтею 65 Кодексу адміністративних правопорушень. Незаконна рубка та пошкодження дерев або чагарників, перевезення та зберігання незаконно зрубаних дерев або чагарників, а також знищення чи пошкодження лісових культур, сіянців або саджанців у розсадниках і на плантаціях, молодняка природного походження та самосіву на ділянках, призначених для лісовідновлення, призводять до накладення штрафу на громадян у розмірі від тридцяти до шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів, а на посадових осіб – від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів.

Якщо ці ж дії вчиняє особа, яка протягом року вже була піддана адміністративному стягненню за одне з зазначених порушень, то штраф для громадян становитиме від шістдесяти до дев'яноста неоподатковуваних мінімумів доходів, а для посадових осіб – від шестисот до дев'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів.

Згідно зі статтею 246 «Кримінального кодексу України», незаконна рубка дерев або чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, а також

перевезення, зберігання чи збут незаконно зрубаних дерев або чагарників, що завдало істотної шкоди, карається штрафом від тисячі до тисячі п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, арештом на строк до шести місяців, обмеженням волі на термін до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.

Дії, що описані в частинах першій, другій та третій статті 246 «Кримінального кодексу України» і призвели до тяжких наслідків, караються ув'язненням на строк від п'яти до семи років [14].

Відповідно до вказаної статті «Кримінального кодексу України», істотною шкодою вважається така, що в двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а також інша значна шкода, заподіяна навколишньому середовищу, що стосується ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів. Тяжкими наслідками вважаються такі, що в шістдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян [6].

Встановлено, що в нормативно врегульованому порядку спеціального використання лісових ресурсів та процедурах рубок існує можливість необмеженої заготівлі деревини і маніпуляцій з категоріями технічної придатності. Це впливає на розмір податкових зобов'язань і ціну для споживачів. Для ухилення від обов'язкових платежів і створення неофіційних запасів лісоматеріалів застосовується непрозорий механізм заготівлі деревини, пов'язаний із заходами поліпшення якості лісів, які включають рубки формування та оздоровлення, зокрема санітарні рубки. Цей вид рубок не має обмежень і часто призначається без реальної необхідності.

Згідно з міжнародною практикою, незаконна порубка лісу охоплює заготівлю, транспортування, купівлю та продаж деревини, що здійснюються з порушенням національного законодавства. Цей підхід частково відображено у новій редакції статті 246 Кримінального кодексу. Тепер, окрім незаконної порубки дерев і чагарників у лісах та інших лісових насадженнях, також криміналізовано перевезення, зберігання та реалізацію незаконно зрубаних дерев

і чагарників. Однак вимога встановлення істотної шкоди залишається перешкодою для практичного застосування цієї норми, оскільки критерії для визначення такої шкоди є занадто завищеними [7].

Проблеми незаконної вирубки лісів в Україні має системний характер і вимагає комплексного підходу. Дослідники розглядають основні аспекти цього явища, зокрема його вплив на екосистеми, економіку та суспільство.

Отже, до основних проблеми лісового господарства в Україні можна віднести: недостатнє регулювання, відсутність чіткої стратегії розвитку, труднощі в управлінні лісами, незаконну вирубку та брак ефективних заходів для боротьби з цими проблемами. Ключовими аспектами є необхідність змін у законодавстві, посилення відповідальності за порушення, активна участь громадян та громадських організацій у розв'язанні цих питань, а також впровадження нових технологій для моніторингу та охорони лісових ресурсів.

РОЗДІЛ 2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Матеріали дослідження та характеристика регіону

Об'єктом дослідження даної роботи була лісоохоронна діяльність на території лісових масивів Локницького лісництва філії «Висоцьке лісове господарство».

Локницьке лісництво розташоване в північно-західній частині Рівненської області на території Зарічненського адміністративного району. З лютого 2022 року входить до складу філії «Висоцьке лісове господарство».

Поштова адреса

Україна 34111,

Рівненська область,

Сарненський район

с. Висоцьк, вул. Містечкова, буд. 31

vyotske.lg@e-forest.gov.ua

Загальна площа лісництва становить 9902,2 га. План лісонасаджень Локницького лісництва філії «Висоцьке лісове господарство» за даними останнього лісовпорядкування, зображено на рис 2.1.

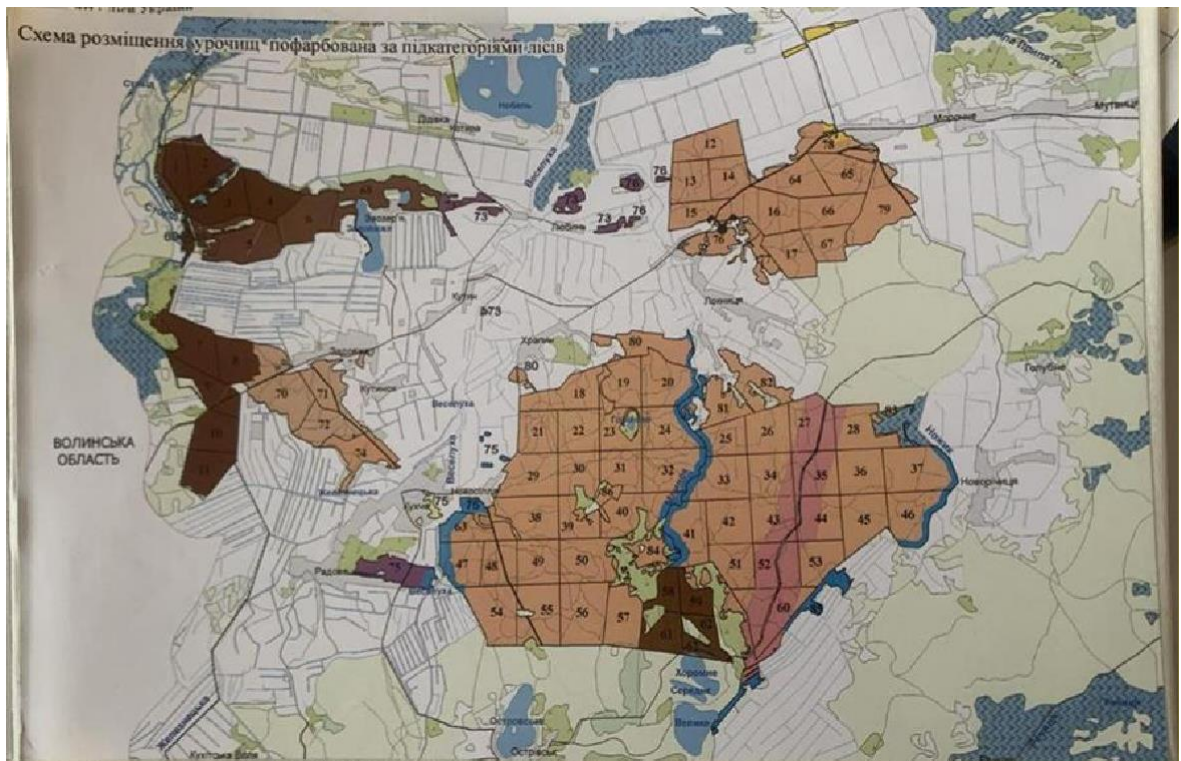

Рис. 2.1. План- схема Локницького лісництва

Відповідно до лісорослинного районування («Комплексне лісогосподарське районування України і Молдавії», під редакцією С. А. Генсірука, Київ, «Наукова думка», 1981) територія лісгоспу відноситься до Західно-поліського лісогосподарського округу, лісорослинної зони Українського Полісся.

Клімат району характеризується помірно-вологим теплим літом, м'якою хмарною зимою із значною кількістю опадів.

Коротка характеристика кліматичних умов, що мають значення для лісового господарства, приведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Кліматичні показники району

Найменування показників	Одиниці вимірювання	Значення	Дата
1. Температура повітря:			
–середньорічна	градус	7,1	
–абсолютна максимальна	градус	+39,0	
–абсолютна мінімальна	градус	-32,0	
2. Кількість опадів на рік	мм	598	
3. Тривалість вегетаційного періоду	днів	170	
4. Пізні весняні заморозки			20 квітня
5. Перші осінні заморозки			10 жовтня
6. Середня дата замерзання рік			21 грудня
7. Середня дата початку паводку			20 березня
8. Сніговий покрив:			
– товщина	см	15-20	
– час появи			Листопад
– час сходження у лісі			Березень
9. Глибина промерзання ґрунту	см	45	
10. Напрямок панівних вітрів за сезонами:			
– зима	румб	ПдЗ,Зх	
– весна	румб	ПнЗ	
– літо	румб	ПнЗ,Зх	
– осінь	румб	Зх,ПдЗ,ПдС	
11. Середня швидкість панівних вітрів за сезонами:			
– зима	м/сек	5	
– весна	м/сек	3	
– літо	м/сек	3	
– осінь	м/сек	4	
12. Відносна вологість повітря за	%	77	

На території лісгоспу переважають дерново-підзолисті ґрунти різного ступеня підзолистості і різного механічного складу.

Найбільш поширеними і переважаючими типами ґрунтів є дерново-середньо-підзолисті та дерново-слабопідзолисті, а по механічному складу піщані, супіщані та легко суглинисті. А також в заплавах рік поширені торф'яно-болотні ґрунти і чисті торф'яники з глибиною залягання торфу від 0,5 до 2,0 м.

Ерозійні процеси на території розташування лісгоспу розвинуті слабо. Порівняно невелика пересіченість місцевості, досить висока лісистість, запобігає виникненню та розвитку ерозійних процесів.

Територія лісгоспу розташована в басейні річки Дніпро. Переважаюча більшість річок досліджуваного району розміщена в рівнинних умовах Полісся серед лісів, луків, чагарників, пасовищ, що являється природнім фактором захисту їх від забруднення і обміління. За ступенем вологості більша частина ґрунтів відноситься до свіжих та вологих.

2.2. Методи дослідження

Для виконання поставлених в роботі завдань було здійснено аналіз статистичної звітності лісової охорони Локницького лісництва в частині охорони та захисту лісу від пожеж, хвороб та незаконних рубок

В процесі аналізу матеріалів було вивчено звітні дані, що стосувалися питань, піднятих у роботі. При написанні цієї роботи застосовувалися методи системного та порівняльного аналізу, а також структурно-функціональний підхід, що дозволив визначити специфіку негативних проявів лісопорушень та хвороб лісу, процеси профілактики та боротьби з ними, економічні наслідки для підприємства, а також охорону праці в контексті лісозахисної діяльності.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Охорона і захист лісу – одна з основних і одна з найважливіших функцій державної лісової охорони. Для нефахівця ця діяльність заключається в патрулюванні лісових масивів та виявленні лісопорушників або доказів їх діяльності, - щось на зразок «лісової поліції». Проте насправді діяльність з охорони і захисту лісу є набагато складнішою. В першу чергу варто відмітити її комплексний характер, що тягне за собою значні організаційні зусилля для забезпечення якісного виконання поставлених цілей.

Комплекс заходів з охорони та захисту лісу в залежності від цілей та власне специфіки самих заходів можна поділити на три групи:

- 1) захист лісу від пожеж;
- 2) захист лісу від шкідників та збудників хвороб;
- 3) захист лісу від незаконних рубок та інших видів лісопорушень.

Саме в такому спрямування ми і розглядаємо далі стан охорони і захисту лісів Локницького лісництва філії «Висоцьке лісове господарство» (раніше два окремі ДП – «Зарічненське» та «Висоцьке»).

3.1. Захист лісу від пожеж

Захист лісу від пожеж в лісовому господарстві включає комплекс правових, організаційних, технічних, лісогосподарських та інших заходів, направлених на попередження виникнення пожеж, обмеження їх розповсюдження, зниження пожежної безпеки в лісі, підвищення пожежостійкості деревостанів, своєчасне виявлення пожеж та їх гасіння. Заходи з охорони лісів від пожеж проводяться з врахуванням економічних, біологічних і екологічних особливостей лісового фонду.

Захист лісу від пожеж нормується Правилами пожежної безпеки в лісах України (2005) та Положенням про лісові пожежні станції (2006) [20]. Пожежна безпека в лісі забезпечується проведенням профілактичних заходів, оперативного виявлення і ліквідації лісових пожеж на території лісового фонду.

З цією метою проводиться розробка оперативних протипожежних планів, встановлюється регламент роботи лісопожежних служб в залежності від пожежної небезпеки і фактичної горимості лісів, проводиться регулювання відвідування лісових урочищ, контролюється дотримання правил пожежної безпеки та ряд інших заходів.

Ступінь пожежної небезпеки визначався за «Шкалою оцінки природної пожежної небезпеки земель лісогосподарського призначення» затвердженою наказом Міністерства лісового господарства України від 2 червня 1997 року № 52. Розподіл площі земель лісогосподарського призначення за класами пожежної небезпеки наведений в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Розподіл площі земель лісогосподарського призначення за класами пожежної небезпеки ДП «Зарічненське лісове господарство», га

Класи пожежної небезпеки					Разом	Середній клас пожежної небезпеки
1	2	3	4	5		
Олександрівське лісництво						
2205,8	1152,2	983,9	617,6	24,5	4984,0	2,01
Вичівське лісництво						
1420,1	1106,8	1066,7	2742,3	1113,1	7449,0	3,13
Локницьке лісництво						
2731,3	1155,8	3188,3	2181,4	645,4	9902,2	2,68
Мутвицьке лісництво						
2044,1	879,7	4306,1	800,7		8030,6	2,48
Острівське лісництво						
1870,6	1355,5	2555,8	1202,5	42,6	7027,0	2,45
Річицьке лісництво						
2406,9	1303,5	2452,6	1333,9	227,9	7824,8	2,45
Сварицевицьке лісництво						
1413,1	619,4	1539,3	1312,8	124,4	5009,0	2,62
УСЬОГО						
15791,9	8116,9	17424,9	11075,0	2177,9	54586,6	2,55

Територія лісгоспу характеризується в середньому 2,55 класом пожежної небезпеки, що зумовлено значною питомою вагою вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок середньовікових насаджень (50,5 %), а також хвойних деревних

порід – становлять 50,7 % від загальної площі підприємства.

Територія Локницького лісництва характеризується 2,68 класом пожежної небезпеки (рис 3.1.). Найбільшу площу 3188,3 га (32 %), становлять насадження які відносяться до 3 класу пожежної небезпеки. Насадження характеризуються наявністю хвойних порід які старші 40 років, та типами лісорослинних умов місцезростання (ТЛУ) з індексами 3 (вологі), 4 (сирі) і насадженнями листяних порід в типах умов місцезростання з індексом 2. Найбільш ймовірні види пожеж в даних насадженнях низові та верхові пожежі в період літнього пожежного максимуму.

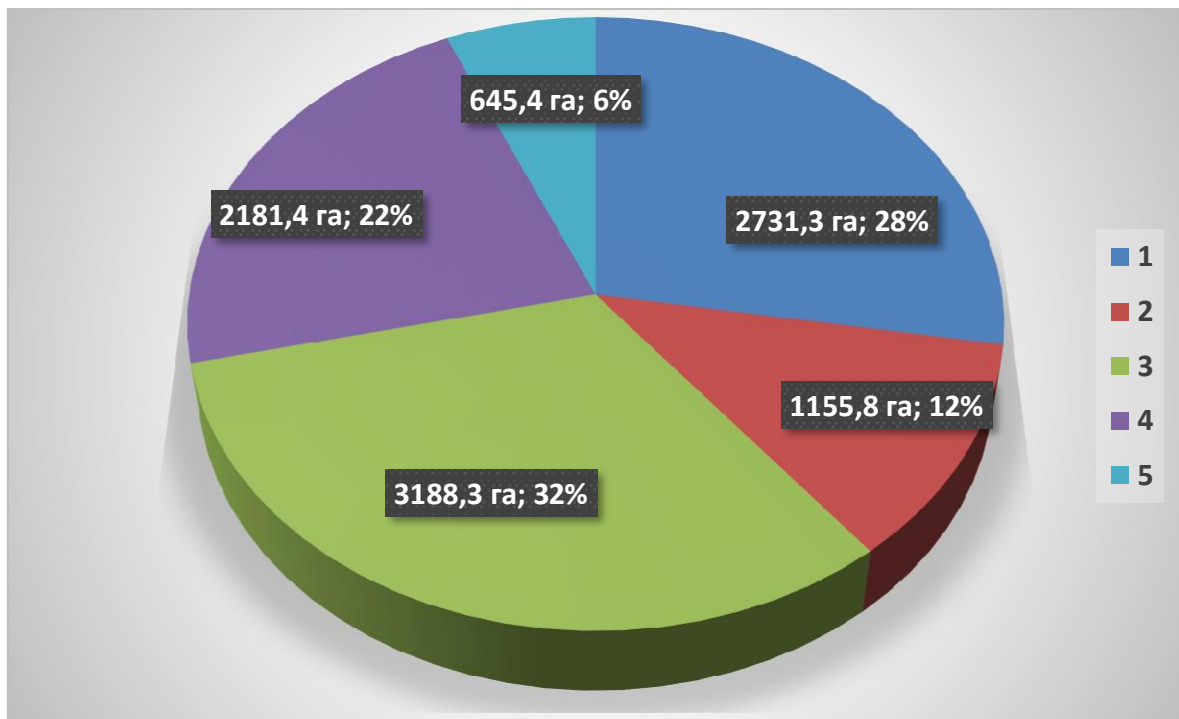

Рис. 3.1. Розподіл площі земель лісогосподарського призначення у Локницькому лісництві за класами пожежної небезпеки, га

Відносно меншу площу 2731,3 га, що становить 28 % займають насадження які відносяться до 1 класу пожежної небезпеки. Це насадження хвойних порід віком 40 і менше років в усіх типах умов місцезростання. Насадження хвойних порід старші 40 років в ТЛУ з індексами 0 (дуже сухі) 1 (сухі). Насадження сосни гірської, ялівцю туї незалежно від віку та ТЛУ. Незімкнуті лісові культури усіх порід. Зруби з під хвойних порід, згарища, загиблі насадження (вітровали, буреломи та інші). Зруби з під листяних порід, інші не вкриті лісовою

рослинністю лісові ділянки (крім лісових шляхів, просік протипожежних розривів), які розташовані серед насаджень хвойних порід. Лісові насадження хвойних порід. Лісові насадження з рівнем радіаційного забруднення 15 Кі/км^2 і вище, незалежно від породного складу, віку і ТЛУ. Протягом усього пожежонебезпечного сезону можливі низові пожежі, а на ділянках з наявністю деревостану верхові. Тому потребують найбільшого моніторингу з боку працівників лісової охорони для попередження лісових пожеж.

Площу 2181,4 га, що становить 22 % займають насадження які відносяться до 4 класу пожежної небезпеки. Насадження хвойних порід старші 40 років в ТЛУ з індексом 5 (мокрі). Насадження листяних порід в ТЛУ з індексами 3, 4. Зруби з під листяних порід (серед насаджень листяних порід), інші не вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки (крім згарищ, загиблених насаджень, лісових шляхів, просік, протипожежних розривів), які розташовані серед насаджень листяних порід. Угіддя – сіножаті, пасовища Лісові розсадники, плантації, сади, ягідники. Найбільш ймовірні види пожеж – низові пожежі які можливі тільки в періоди пожежних максимумів.

До 2 класу пожежної небезпеки належать насадження хвойних порід старші 40 років в ТЛУ з індексом 2 (свіжі). Насадження листяних порід в ТЛУ з індексами 0, 1. Ймовірність пожеж – низові пожежі, протягом усього пожежонебезпечного сезону, верхові в періоди пожежних максимумів. Описані насадження займають площу 1155,8 га, що становить 12% від загальної площі лісництва.

Насадження які зростають на площі 645,4 га належать до 5 класу, що становить всього 6 % від площі лісництва. Листяні насадження в ТЛУ з індексом 5 Не вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки (лісові шляхи, просіки, візири, протипожежні розриви). Нелісові землі (крім сіножатей, пасовищ, садів, ягідників). Виникнення пожежі в таких насадженнях можливе лише під час довгострокових посух.

Територія лісгоспу за способами виявлення лісових пожеж і боротьби відноситься до наземної охорони лісів згідно розробленого маршруту, а також

здійснюється авіапатрулювання в пожежонебезпечний період.

Заходи з протипожежного облаштування для попередження виникнення лісових пожеж наведені у таблиці 3.2

Таблиця 3.2

Виконання запроектованих обсягів з протипожежного облаштування

Найменування	Одиниця вимірювання	Обсяги
1. Організаційні заходи щодо забезпечення пожежної безпеки		
1.1. Утримання ЛПС-2	шт.	1
1.2. Утримання пожежних веж	шт.	5
1.3. Організація пунктів зосередження протипожежного інвентарю	шт.	8
1.4. Утримання сил і засобів виявлення пожеж і пожежогасіння	чол. тис.грн	9 60
1.5. Проведення навчань, інструктажів та перевірку знань з пожежної безпеки посадових осіб та осіб, відповідальних за протипожежну безпеку	зустрічі	8
1.6. Впровадження сучасної комплексної системи раннього виявлення пожеж	Систем	1
2. Заходи з попередження виникнення пожеж (профілактичні)		
2.1. Встановлення попереджувальних шлагбаумів	шт.	10
2.2. Встановлення попереджувальних аншлагів	шт.	80
2.3. Обладнання місць відпочинку і паління	шт.	8
2.4. Проведення роз'яснювальної роботи серед населення з використанням засобів масової інформації	Виступи	2
2.5. Встановлення протипожежних панно	шт.	4
3. Заходи з попередження розповсюдження лісових пожеж (обмежувальні)		
3.1. Створення мінералізованих смуг	Км	300
3.2. Догляд за мінералізованими смугами	Км	600
3.3. Догляд за протипожежними розривами	Км	40
4. Будівництво об'єктів протипожежного призначення		
4.1. Реконструкція доріг протипожежного призначення	Км	200
4.2. Ремонт складів протипожежного інвентарю	шт.	8

Крім указаних в таблиці 3.2 заходів з протипожежного облаштування значна увага приділяється роз'яснювальній роботі серед населення, а також пропаганді правил пожежної безпеки в лісі [30].

Наявність лісопожежної станції та її укомплектування є важливою ланкою в

системі охорони лісів. У відповідності до вимог «Постанови Кабінету міністрів України» від 20 травня 2022 року за № 612 «Про затвердження Порядку організації охорони і захисту лісу», у ЛПС має бути наявне протипожежне обладнання та засоби гасіння лісових пожеж [22]. Таблиця 3.3 демонструє перелік пожежної техніки яка забезпечує ефективну боротьбу з лісовими пожежами та сприяє швидкій ліквідації загорань.

Таблиця 3.3.

Перелік пожежної техніки, обладнання засобів транспорту, закріплених за
ЛПС-2 «Зарічне»

Назва	Одиниця виміру	Кількість
Автомобіль пожежний ГАЗ 66	шт.	1
Автомобіль ГАЗ 53	шт.	1
Автомобіль ВАЗ 2121	шт.	1
Пожежний модуль УАЗ	шт.	1
Пожежна мотопомпа	шт.	3
Напірний пожежний рукав	шт.	300
Трактор Т-150 К	шт.	1
Плуг ПЛ-1	шт.	1
Ранцеві лісові вогнегасники оприскувачі	шт.	20
Бензопили	шт.	2
Лопати	шт.	10
Сокири	шт.	3
Граблі	шт.	4
Каністри для ПММ	шт.	10
Черговий спецодяг, взуття та засоби захисту	комплекти	10
Аптечки першої медичної допомоги	шт.	5
Відра	шт.	10
Кухлі для питної води	шт.	5
Вогнегасник	шт.	1

На території лісництва знаходиться пожежна вежа з телевізійною системою відео спостереження. Щоденно, майстри лісу та мобільна група лісгоспу патрулюють в лісових масивах лісгоспу на предмет виникнення пожеж, самовільних рубок та бракон'єрства.

Охорона лісу від пожеж проводиться силами лісової охорони.

В комплексі заходів, які направлені на підвищення ефективності боротьби

з пожежами, провідне місце займає організація служби державної лісової охорони та її практична діяльність по контролю за дотриманням правил пожежної безпеки в лісі, недопущенню і своєчасному виявленню загорянь лісу, оперативному прийняттю заходів по боротьбі з лісовими пожежами. Крім того, в пожежонебезпечний період проводиться патрулювання тимчасовими пожежними сторожами і авіапатрулювання.

Чисельність лісової охорони є достатньою для виконання протипожежних заходів. Існуюча організація території лісгоспу та зокрема Локницького лісництва за способами виявлення лісових пожеж і боротьби з ними задовільна.

3.2. Захист лісів від шкідників та збудників хвороб

Останнім часом у лісових масивах все частіше фіксуються випадки масового всихання лісових насаджень і зараження деревостанів шкідливими комахами та хворобами. Основними причинами всихання та погіршення санітарного стану хвойних насаджень є різке підвищення середніх температур і зниження рівня ґрунтових вод, що негативно впливає на хвойні дерева з їхньою поверхневою кореневою системою, які не витримують високих температур [2].

Згідно даних останнього лісовпорядкування ДП «Зарічненське ЛГ» санітарний стан лісів можна вважати задовільним. Наявність сухостійного і пошкодженого лісу становить 81,99 тис.м³, або 0,9 % від загального запасу насаджень. Основними причинами утворення сухостійної деревини є розвиток шкідників і збудників хвороб лісу на площі 962,6 тис. га [26].

Найбільш поширені шкідники і хвороби лісу, які були виявлені протягом останніх 5 років, наведені в таблиці 3.4.

Із хвороб лісу найбільше поширення мала коренева губка, найпоширенішим ентомошкідником був верхівковий короїд.

Нагляд за шкідниками лісу постійно здійснюється лісовою охороною та регіональним лісозахисним підприємством. Для попередження масового ураження та розповсюдження шкідників здійснюється комплекс попередньо запроектованих заходів наведених в табл. 3.5.

Всі проведені лісозахисні заходи лісництвом проводяться згідно вимог «Санітарних правил» і «Технічних вказівок по лісозахисту» [24].

Таблиця 3.4

Види шкідників і хвороб лісу

Види шкідників і хвороб	Площі, що потребують заходів боротьби, га
Коренева губка	568,8
Березова губка	8,0
Судинний мікоз	9,4
Несправжній дубовий трутовик	13,0
Осиковий трутовик	2,9
Соснова губка	12
Верхівковий короїд	451,8
Трутовик березовий	12,0
Омела	7,7
Поперечний рак дуба	8,5
Трутовик неправжній	2,9
Інші стовбурні гнилі	131,7

Таблиця 3.5

Щорічні обсяги заходів з лісозахисту

Найменування заходів	Одиниця вимірювання	Виконано
Лісопатологічне обстеження	тис. га	5
Грунтові розкопки	ям	250
Біологічні заходи боротьби: - виготовлення штучних гнізд	шт	50
Організаційно-господарські заходи: - нагляд за появою осередків і шкідників і хвороб лісу	тис.га	47,0
- організація пунктів лісозахисту	пункт	8
- популяризація лісозахисту	тис.грн	3,0

Зокрема в Локницькому лісництві філії «Висоцьке лісове господарство» згідно даних книги обліку осередків шкідників та хвороб лісу [9] у 2023 році було виявлено 127 га уражених верхівковим короїдом ділянок лісу (рис. 3.2). Найбільше піддалися ураженню чисті насадження сосни звичайної (10 Сз),

площа яких налічується 79,3 га, тобто 62 % від загальної площі пошкоджених насаджень. Найменше уражені насадження у складі яких сосна займає лише 6 одиниць – 4,5 га, що становить всього 4,5%. Однорідність насаджень створює сприятливі умови для розвитку шкідника, оскільки сосна є основним його господарем. Ця структура насаджень забезпечує оптимальні умови для його розмноження, що збільшує ймовірність масових пошкоджень дерев. Ця ситуація цілком відображає тенденції ураження сосняків цим шкідником, які були характерними для Волинського Полісся загалом [1].

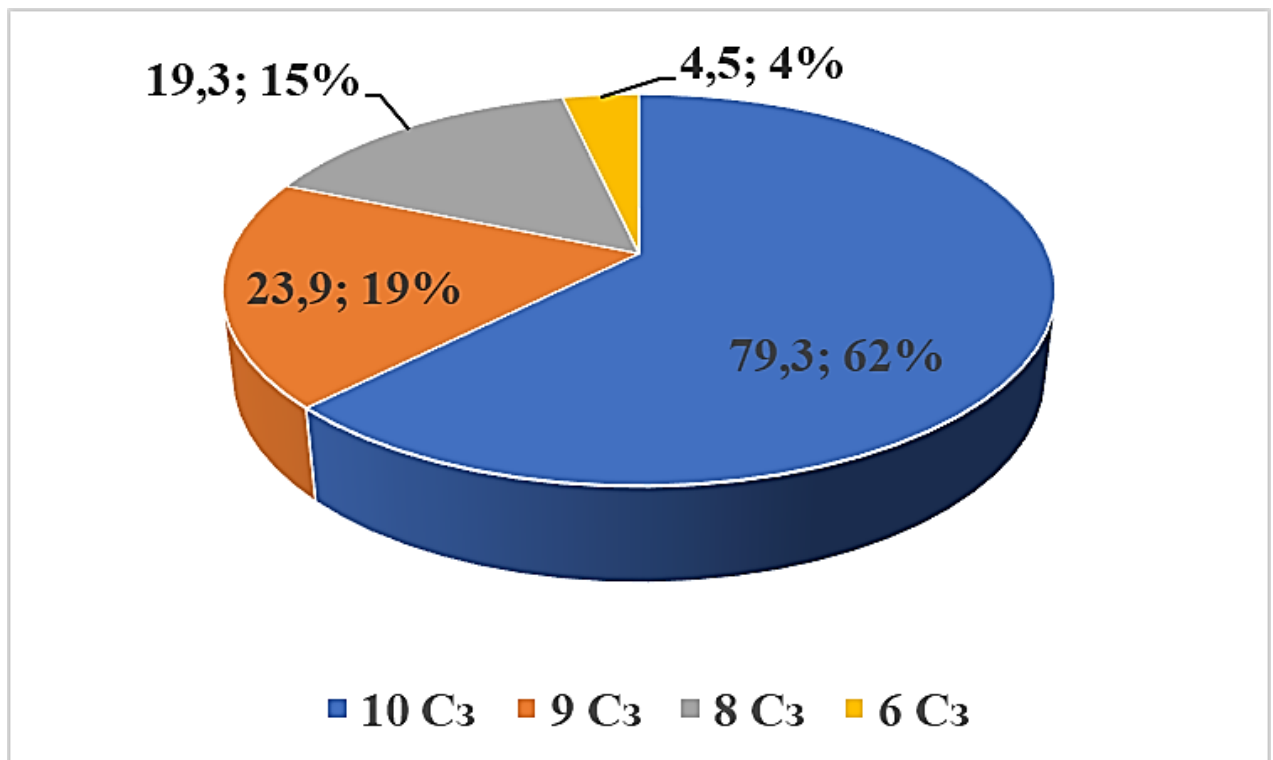

Рис. 3.2. Розподіл деревостанів, уражених верхівковим короїдом, за долею участі сосни в їх складі

Заходи, спрямовані на поліпшення санітарного стану лісів, такі як вибіркові та суцільні санітарні рубки, є важливими інструментами в лісовому господарстві. Вони сприяють збереженню та відновленню лісових насаджень, підвищенню їх продуктивності та забезпеченню сталого використання лісових ресурсів.

Вибіркові та суцільні санітарні рубки дозволяють своєчасно видаляти пошкоджені, хворі або ослаблені дерева, що знижує ризик їх подальшого розповсюдження хвороб та шкідників. Це сприяє збереженню загального

здоров'я лісових масивів і забезпечує стабільність росту здорових дерев. Важливою складовою таких рубок є боротьба з шкідниками та хворобами, які можуть серйозно пошкодити лісові насадження.

Видалення дерев, на яких оселилися комахи або грибкові інфекції, допомагає обмежити їх розповсюдження на інші дерева і забезпечує збереження здорового лісового середовища. Також вибіркові та суцільні санітарні рубки дозволяють зменшити кількість сухих та ослаблених дерев, що є потенційною небезпекою під час сильних вітрів або лісових пожеж. Це також знижує техногенний ризик, зокрема через небезпеку падіння дерев на лінії електропередач, автомобільні дороги чи інші об'єкти інфраструктури.

Окрім екологічної користі, санітарні рубки мають і економічний аспект. Деревина, отримана в результаті таких рубок, може бути використана для виробництва дерев'яних виробів або палива. Це дає додатковий економічний ефект для лісового господарства, одночасно не порушуючи екологічної рівноваги в лісі.

Регулярне очищення лісів від ослаблених або хворих дерев дозволяє зосередити ресурси на зростанні здорових, сильних дерев, що в результаті покращує загальну продуктивність лісу, збільшує обсяги деревини, що використовується для рубки, і забезпечує постійне відновлення лісових ресурсів. Санітарні рубки також сприяють формуванню більш природних і стійких лісових структур. Вони допомагають підтримувати оптимальну густоту насаджень, що дозволяє молодим і перспективним деревам отримувати достатньо світла та простору для росту. Це важливо для довгострокової продуктивності лісу.

Основними заходами, які використовує підприємство для боротьби з шкідником та усунення негативних наслідків його діяльності є санітарні рубки.

Як показано на рис. 3.3, більшу частину рубок складають вибіркові санітарні рубки, проведені в 2023 році на площі 125 га. Ці рубки здійснювались з метою видалення ослаблених, пошкоджених або хворих дерев, що сприяло покращенню загального стану лісових насаджень і зменшенню поширення шкідників та збудників хвороб. Суцільні вибіркові рубки, які проводились на

площі 1,4 га, були менш поширеними. Вони передбачають суцільну вирубку окремих ділянок лісу для регулювання вікової структури насаджень або створення умов для природного відновлення лісу і частиною науковців, зокрема, екологів, вважаються недоцільними і, навіть, шкідливими. Проте той факт, що на їх долю припадає лише 1 %, дозволяє позитивно оцінити Локницьке лісництво.

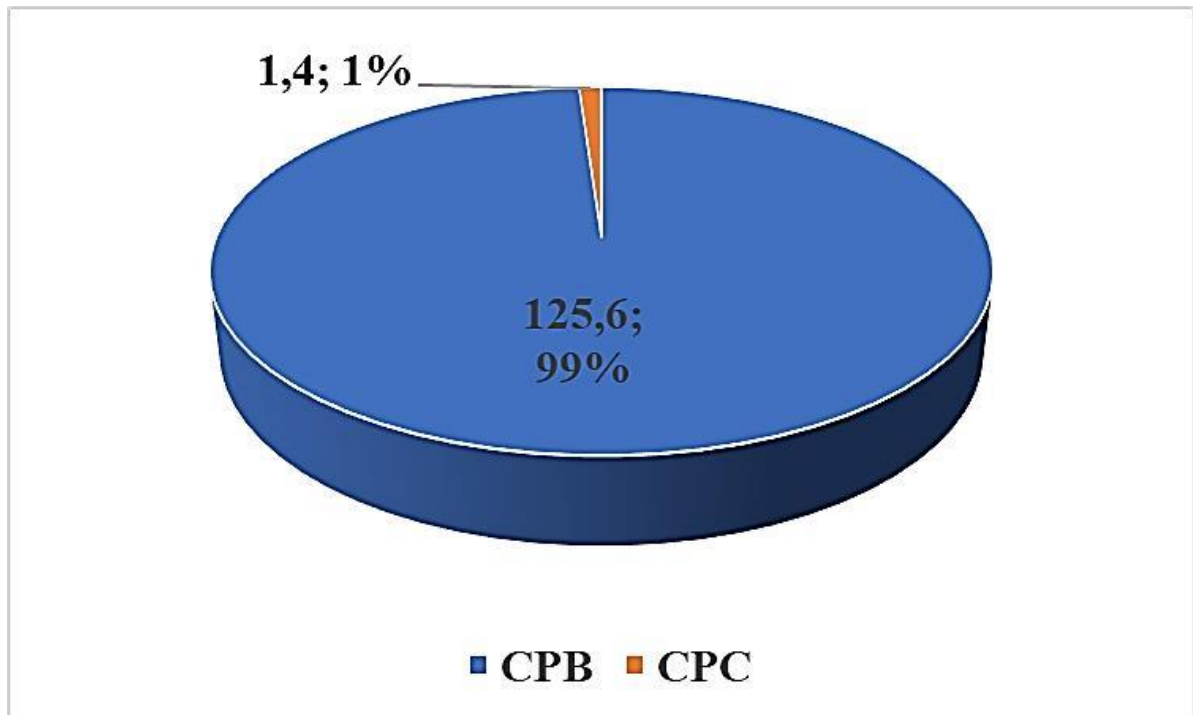

Рис. 3.3. Розподіл заходів боротьби з шкідниками або хворобами лісу за видами

Таким чином, у Локницькому лісництві філії «Висоцьке лісове господарство» у 2023 році було виявлено 127 га сосняків, уражених верхівковим короїдом, які 100 % були охоплені санітарними рубками. Це свідчить про високий рівень уваги до санітарного стану лісів у цьому лісництві і дозволяє позитивно оцінити діяльність Локницького лісництва у частині охорони і захисту лісу від шкідників.

3.3. Охорона лісів від незаконних рубок

Охорону лісів від незаконних рубок забезпечує державна лісова охорона на чолі з директором філії. Проте кожна філія має окрему посадову одиницю, яка займається виключно саме охороною лісу – інженер з охорони лісу.

Робота інженера з охорони лісу щодо запобігання та боротьби з незаконною рубкою дерев проводиться виключно відповідно до вимог чинного законодавства та нормативних актів.

До щоденних обов'язків інженера з охорони лісу входить аналіз і узагальнення інформації про проблемні ділянки лісових масивів де можуть мати місце незаконні рубки обговорення здійснюється на оперативній нараді. Потім погоджується маршрут рейду, і інженери з охорони лісу вирушають на патрулювання лісу на службовому автомобілі.

Службовий автомобіль інженера лісової охорони оснащений різноманітними засобами, які сприяють ефективному виконанню службових обов'язків. Серед них: GPS трекер, відеореєстратор, боді-камери, тепловізор, рації, фото-пастки, ліхтарі, ранці для гасіння пожеж, лопати, сокири, рулетки, мірна вилка, гумові чоботи, спальні мішки, бензопила, палатка та інше. Також в автомобілі є необхідна службова документація для належного оформлення місця події [33].

Кожен із зазначених предметів, що входить в комплектацію службового пікапа є важливим та необхідним для виконання посадових обов'язків, тому варто розглянути актуальність деяких з них:

- рух автомобіля на будь-якій території та в будь-який час доби контролюється через GPS трекер. У разі форс-мажорних обставин, наприклад, коли відсутній мобільний зв'язок або працівники рейдової групи тривалий час не виходять на зв'язок, завжди є можливість відстежити місцезнаходження службового автомобіля в лісі, а отже, й самих працівників лісової охорони.

- з моменту запуску двигуна і до його вимкнення весь маршрут рейду фіксується на відеореєстратор, а дії працівників – на персональних боді-камерах, що забезпечує можливість подальшого захисту законності їхніх дій.

- тепловізор допомагає виконанню службових обов'язків у темну пору доби під час патрулювання та пошуку потенційних лісопорушників.

- персональні радіостанції з посиленими антенами дозволяють учасникам рейду підтримувати зв'язок на дальніх відстанях, що є важливою перевагою

особливо в умовах відсутності мобільного покриття.

- фото-пастки дозволяють фіксувати факти лісопорушень і, за наявності мережевого покриття, передавати інформацію на електронну пошту. У випадку його відсутності, вони можуть записувати зображення зловмисників на місці правопорушення для подальшого використання в розслідуванні та вжитті відповідних заходів у компетентних органах.

У своїй повсякденній роботі інженер з охорони лісу використовує програмне забезпечення на мобільних пристроях, зокрема програми OziExplorer та SmallFores, для швидкої навігації по лісових масивах. Для обчислення кубатури лісової деревини застосовуються різні програми лісового впорядника, які відповідають державним стандартам. Це особливо актуально при вилученні деревини у зловмисників або під час проведення розрахунків в поліції чи на місці лісових ділянок під час слідчих дій, де інженери з охорони лісу співпрацюють з працівниками прокуратури.

У разі виявлення лісопорушення інженер з охорони лісу діє відповідно до чинного законодавства: складає акт огляду лісової ділянки, протокол, проводить об'єктивний розгляд адміністративної справи, збирає докази порушення, відбирає пояснення від осіб, причетних до правопорушення. Також він виносить постанову про адміністративну відповідальність та вживає заходів щодо стягнення штрафу, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення та компенсації шкоди, завданої підприємству через неправомірні дії порушників, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 року № 665 «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу» [23].

Якщо в діях правопорушника виявляється склад злочину, передбачений Кримінальним кодексом України, інженер з охорони лісу вживає заходів для направлення відповідного пакету документів до підрозділу Національної поліції та надалі сприяє розгляду кримінальної справи [5].

Робота інженера з охорони та захисту лісу потребує постійного вдосконалення навичок, знань і умінь, оскільки сучасні тенденції розвитку

суспільства та активна діджиталізація вимагають чіткої стратегії в боротьбі з лісопорушниками.

Інженери з охорони та захисту лісу тісно співпрацюють з підрозділом національної поліції та місцевої прокуратури в частині залучення до слідчих дій в якості спеціалістів та консультативної допомоги у питаннях лісопорушень. В умовах «військового стану» тісною є співпраця з підрозділами територіальної оборони, за ініціативи котрих було здійснено ряд затримань лісопорушників [21].

До наведеного опису організації охорони лісу, наведемо ще три конкретні випадки з практики Локницького лісництва.

1) Вдень 16 листопада 2021 року в результаті надходження інформації про лісопорушення, рейдова група вирушила на територію Локницького лісництва, оскільки за попередньою інформацією на території останнього у кварталі № 48 виділ № 9 здійснювалась незаконна рубка деревини. Прибувши на місце події, нами було встановлено місце незаконної рубки одного дерева породи сосна звичайна (сухостійна) бензопилою Stihl-026. Порушнику було роз'яснено права відповідно до статті 268 КУпАП та складено протокол про адміністративне порушення. Лісопорушник опору не чинив з порушенням згідний. Внаслідок порушення вимог лісового господарства державі заподіяна шкода на суму чотириста одинадцять гривень 48 копійок.

2) 21 жовтня 2022 року надійшла інформація про те, що на території Локницького лісництва філії «Висоцького лісового господарства», квартал 85 виділ 31, невідома особа здійснює незаконну рубку одного сиростиглого дерева породи вільха чорна з діаметром пня 22 сантиметри, що є порушенням статті 65 КУпАП, статті 105 Лісового кодексу України [15]. Правопорушник опору не чинив. В результаті аналізу правопорушення складено протокол та оцінена вартість заподіяної шкоди державі в розмірі одна тисяча вісімсот п'ятдесят вісім гривень п'ятдесят п'ять копійок.

3) Випадок трапився 11 вересня 2023 року, о 14.00 надійшло повідомлення про роботу бензопили у 32 виділі 32 кварталу Локницького лісництва філії Висоцьке лісове господарство. В результаті оперативної роботи рейдової групи

було затримано правопорушника який здійснив незаконну рубку сухостійного дерева породи сосна звичайна з діаметром пня 17 сантиметрів. На порушника складено відповідні документи на притягнення до адміністративної відповідальності. Сума завданих збитків незаконною порубкою у даному випадку становила 572 грн 8 копійок.

РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА

Санітарно-оздоровчі рубки (як суцільні, так і вибіркові) сприяють поліпшенню структурного та функціонального стану лісових екосистем. Видалення хворих, пошкоджених або ослаблених дерев зменшує конкуренцію за ресурси (воду, світло, поживні речовини) між здоровими особинами, що сприяє покращенню їхнього росту та розвитку. Зокрема, завдяки вибірковим рубкам, на кожній окремій ділянці досягається оптимізація вікової структури насаджень, що є важливим чинником для підвищення продуктивності лісу в цілому. Втім, доцільність санітарно-оздоровчих заходів оцінюється по різному: з традиційної лісогосподарської точки зору, яка описана вище, вони є необхідними і обов'язковими; з екологічної точки зору – вони далеко не завжди потрібні.

Так само зустрічаються дві протилежні економічні точки зору: є думка про збитковість цих заходів і є думка про їх економічну самоокупність.

Однією з основних економічних вигод санітарних рубок є отримання доходу від продажу деревини, що стала непридатною для подальшого росту або була пошкоджена через хвороби чи шкідників. Зокрема:

- деревина таких дерев може бути використана для виробництва менш якісної продукції, наприклад, для виготовлення паливної деревини або промислової деревини, що забезпечує додаткові джерела доходу.

- частина деревини, що є здоровою або частково пошкодженою, може бути реалізована для виготовлення будівельних матеріалів або товарної деревини, яка має попит на ринку.

Економічна вигода від реалізації деревини в результаті проведення санітарних рубок полягає в підвищенні доходів від продажу деревини, покриття витрат на боротьбу з хворобами та шкідниками, зменшенні витрат на утримання лісів, а також отриманні додаткових доходів від побічної продукції. Такі заходи не лише забезпечують стабільний фінансовий потік для лісогосподарських підприємств, але й сприяють сталому розвитку лісової галузі, оптимізації використання лісових ресурсів і підвищенню економічної ефективності лісового

господарства.

Залишивши суперечки про екологічну та лісівничу доцільність/недоцільність санітарних рубок вченим та політикам, розглянемо економічну їх прибутковість/збиток на локальному рівні конкретно для Локницького лісництва:

Згідно укладеного договору між підприємцями які надають послуги заготівлі деревини та Локницьким лісництвом вартість заготівлі 1 м³ на суцільних санітарних рубок становить 430 грн, а вартість заготівлі 1 м³ на вибіркових санітарних рубках становить 450 грн.

Затрати на заготівлю деревини при суцільних санітарних рубках становлять:

$$1,4 \text{ га} \times 200 \text{ м}^3 \times 430 \text{ грн} = 120400 \text{ грн},$$

де 1,4 га – це площа на якій здійснювалися ССР, 200 м³ – це запас деревини з 1 га, 430 грн. вартість за заготівлю 1 м³.

При проведенні вибіркових санітарних рубок підприємство витрачає:

$$125 \text{ га} \times 35 \text{ м}^3 \times 450 \text{ грн} = 1978200 \text{ грн}$$

Доходи від реалізації деревини отриманої в результаті суцільних санітарних рубок складає:

$$280 \text{ м}^3 \times 1800 \text{ грн} = 504000 \text{ грн}$$

Дохід від реалізації деревини одержаної в результаті вибіркових санітарних рубок становить:

$$4396 \text{ м}^3 \times 1100 \text{ грн} = 4835600 \text{ грн}$$

Таким чином, проведення санітарно оздоровчих заходів, а саме суцільних санітарних рубок та вибіркових санітарних рубок у Локницькому лісництві є прибутковим (рис. 4.1).

На перший погляд, більш прибутковим є проведення вибіркових санітарних заходів, оскільки їх сумарний дохід значно перевищує дохід від суцільних. Однак, слід враховувати, що ці заходи охоплювали різну площу (див. рис. 3.3).

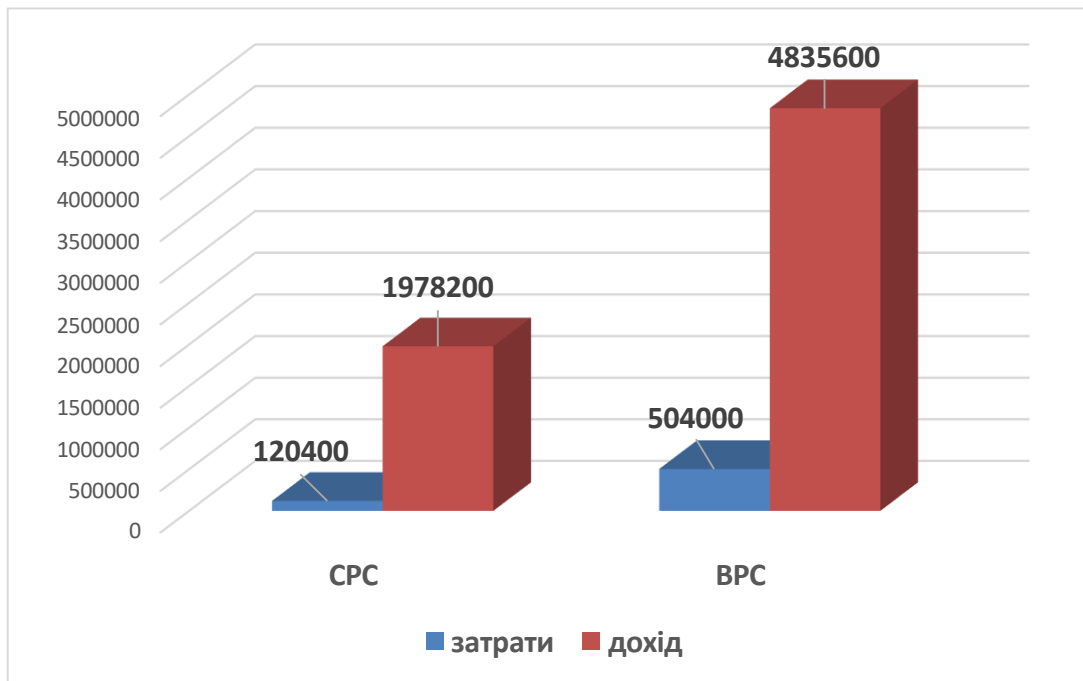

Рис. 4.1. Дохід від проведення оздоровчих заходів

Для точнішої характеристики прибутковості необхідно визначити рентабельність цих заходів, яка визначається як співвідношення чистого прибутку до витрат.

Чистий прибуток від CPC становить:

$$\text{ЧП (CPC)} = 504000 - 120400 = 383600 \text{ грн}$$

Чистий прибуток від BPC становить:

$$\text{ЧП (BPC)} = 4835600 - 1978200 = 2857400 \text{ грн}$$

Маючи чистий дохід та витрати на проведення заходів, можемо визначити їх рентабельність. Варто лише зауважити, що розраховані відсотки рентабельності не повністю відображатимуть реальну картину, оскільки в цих розрахунках враховано лише витрати на проведення самих лише санітарних рубань, але не враховано ще цілий ряд витрат, які вже були понесені підприємством раніше. А до таких можуть належати наступні витрати: на заготівлю насіння, на вирощування садивного матеріалу, на садіння лісових культур (або сприяння природному поновленню), на догляди за лісовими культурами до їх змикання, на догляди за лісом (рубки догляду – освітлення, прочистки, прорідження і прохідні рубки). Додатково сюди можуть бути

включені витрати на протипожежні заходи, захист лісу від шкідників та збудників хвороб, охорону лісу від лісопорушень, адміністративні витрати тощо.

Тобто, ми розуміємо, що розрахована рентабельність не до кінця є точною, але для досягнення поставленого завдання – «порівняти економічну ефективність основних заходів боротьби з шкідниками та збудниками хвороб – суцільних та вибіркових санітарних рубань», наведених розрахунків буде достатньо.

Отже, рентабельність СРС становить:

$$P = 383600 / 120400 \times 100 \% = 318,6 \%$$

Рентабельність ВРС становить:

$$P = 2857400 / 1978200 \times 100 \% = 144,4 \%$$

Таким чином, рентабельність суцільних санітарних рубок в умовах Локницького лісництва у 2,2 рази є вищою від вибіркових. При цьому обидва ці види заходів у 2023 році були самоокупними.

РОЗДІЛ 5. ОХОРОНА ПРАЦІ ПРИ ЛІСОЗАХИСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Охорона праці в сфері лісозахисної діяльності вимагає особливої уваги через специфіку роботи в лісовій місцевості та потенційні ризики, пов'язані з цим.

Навчання та інформування працівників про правила охорони праці є важливою складовою для гарантії безпеки. Часті тренінги, семінари та інформаційні сесії допомагають формувати у працівників усвідомлення ризиків та знання про правильні дії в різних ситуаціях. Це включає навчання використанню спеціального обладнання, дотримання стандартів безпеки та вміння реагувати на надзвичайні ситуації.

Інформування працівників про нові методи роботи, зміни в законодавстві та технологічні новинки також сприяє зниженню ймовірності нещасних випадків. Створення культури безпеки, де кожен працівник усвідомлює свою відповідальність за власну безпеку та безпеку колег, є запорукою успішної лісозахисної діяльності. Тому, навчання та інформування працівників стають основою для ефективного управління ризиками та гарантії безпечних умов праці в цій важливій сфері .

Локницьке лісництво філії «Висоцьке лісове господарство» має інформаційні стенди для демонстрації правил роботи та поведінки при виникненні небезпечних ситуацій (рис. 4.1, рис.4.2)

Рис. 4.1 Інформаційний стенд контори лісництва №1

Інформаційні стенди з правилами охорони праці та поведінки є важливим елементом забезпечення безпеки на робочому місці. Вони виконують кілька ключових функцій:

Рис. 5.2 Інформаційний стенд контори лісництва №2

Наявність інформаційні стендів з правилами охорони праці та поведінки є важливим елементом забезпечення безпеки на робочому місці. Вони виконують кілька ключових функцій:

- підвищення обізнаності: вони допомагають працівникам ознайомитися з основними правилами охорони праці, що дозволяє зменшити ризики виникнення нещасних випадків. Ясно викладені інструкції та рекомендації сприяють формуванню культури безпеки.

- нагадування про безпеку: регулярне нагадування про правила безпеки допомагає підтримувати високий рівень уважності працівників до потенційних небезпек. Це особливо важливо в умовах, де ризик травм або аварій є підвищеним.

- стандартизація поведінки: встановлення чітких правил поведінки на робочому місці сприяє організованій роботі працівників. Це важливо для забезпечення узгодженості в діях, що допомагає уникнути непорозумінь та помилок.

- навчання працівників: вони слугують важливим інструментом для

навчання нових співробітників. Де вони можуть швидко ознайомитися з основними вимогами безпеки та очікуваною поведінкою на робочому місці.

- підтримка відповідальності: наявність таких стендів додає важливість відповідальності кожного працівника за дотримання правил охорони праці. Це створює атмосферу, в якій кожен усвідомлює свою роль у забезпеченні безпеки.

Таким чином, інформаційні стенди з правилами охорони праці та поведінки є важливою та невід'ємною складовою системи управління безпекою на підприємствах, що сприяє зменшенню ризиків та підвищенню загального рівня безпеки.

5.1 Вимоги охорони праці при гасінні лісових пожеж

Дотримання правил охорони праці при гасінні пожеж є надзвичайно важливим для забезпечення безпеки як працівників лісової галузі які виступають в ролі рятувальників, так і цивільного населення. Пожежі можуть виникати раптово і мати катастрофічні наслідки, тому організовані дії під час їх гасіння є критично важливими. Необхідно дотримуватись встановлених норм і правил, які регулюють використання спеціального обладнання, засобів індивідуального захисту, а також організацію робочих процесів. Гарантія безпеки під час гасіння пожеж передбачає не лише фізичну підготовку, але й психологічну стійкість, адже рятувальники часто стикаються з різними ситуаціями. Не менш важливим є матеріальне забезпечення працівників усім необхідним інвентарем для виконання свої службових обов'язків.

Керівники лісопожежних станцій та інших підрозділів і служб, а також посадові особи та спеціалісти, які мають повноваження направляти працівників на гасіння лісових пожеж, зобов'язані забезпечити їх спеціальним одягом і взуттям (чоботи, які видаються працівникам, повинні мати вогнестійку підошву), а також іншими засобами індивідуального захисту, табірним майном, справним пожежним інвентарем, мінімальним добовим запасом їжі та води, що становить приблизно 5-6 літрів на одну людину в день та індивідуальними медичними

пакетами.

Для робіт з гасіння верхових лісових пожеж дозволяється залучати лише чоловіків віком від 18 до 60 років, які попередньо пройшли медичний огляд і за висновком лікаря придатні до виконання відповідних робіт [18].

Перед початком гасіння лісової пожежі керуючий повинен :

- організувати розміщення пожежних груп, команд та технічних засобів;
- оцінити особливості пожежі та інформувати про способи і тактику її безпечного гасіння;
- провести інструктаж по техніці безпеки у відповідності типу пожежі та умов її гасіння;
- визначити шляхи відходу працівників у разі виникнення небезпечної ситуації, забезпечити розпізнавальними знаками відповідні шляхи;
- у разі довготривалого процесу гасіння пожежі визначити та інформувати працівників про безпечні місця для ночівлі;
- серед залучених працівників для гасіння пожежі потрібно визначити тих, котрі добре орієнтуються на місцевості та призначити їх провідниками під час виконання даних робіт. Забороняється перебування працівників чи безпосереднє гасіння пожежі ручними знаряддями де висота полум'я перевищує 1,5 метра. У такому випадку слід використовувати технічні засоби гасіння або ж відпал.

Лісопожежний транспорт, повинен бути обладнаний сигнальними пристроями та контрольно-вимірювальним обладнанням, а також має мати захисні огороження кабіни оператора.

Рекомендується роботи з гасіння лісової пожежі проводити, об'єднавши працівників у лісопожежні групи. Далі за потребою старший групи розділяє її на команди, кількість людей в команді повинна має бути не менше двох чоловік.

Щоб уникнути оточення вогнем керівник гасіння лісової пожежі, з працівниками які працюють у відриві, підтримують постійний зв'язок по радіо або телефону.

Склад команди задіяний до гасіння лісової пожежі час ві часу має

перевірятися керівником робіт або заступником. За відсутності вогнеборців організувати пошукові роботи негайно. Про перебіг пошукових робіт старші груп звітують керівнику гасіння пожежі.

Велику увагу здійснюючи гасіння лісової пожежі працівники, надають сухостою, що уже підгорів від полум'я за можливості повинні скидати його у бік пожежі задля запобіганню падіння їх на працівників.

Якщо на місці гасіння пожежі посилюється сильне задимлення і висока температура, працівникам заборонено перебувати в таких умовах понад 30 хвилин, так як це може призвести до зниження їхньої працездатності. Після короткого відпочинку в безпечній зоні, поза впливом задимлення та тепла, можна знову приступити до гасіння пожежі.

При виконанні робіт на межі пожежі працівники повинні: дотримуватися дистанції не менше 3 метрів один від одного та візуально контролювати своїх колег у полі зору і слідкувати за їх переміщеннями; у випадку загрози оточення працівника вогнем, терміново відступити на безпечну відстань.

При потребі використання методу відпалу під час гасіння лісової пожежі необхідно переконатися, що між фронтом пожежі та смугою для створення зустрічного вогню немає людей та транспортних засобів.

Після перевірки керівник гасіння пожежі дає сигнал про пуск зустрічного вогню.

Технічні засоби пожежогасіння, спостережні вежі та щогли можуть використовуватися лише спеціально підготовленими фахівцями, які мають відповідне посвідчення для виконання таких робіт.

Якщо є потреба застосування хімічних речовин для гасіння пожежі необхідно працівникам перебувати з навітряного боку від фронту пожежі, щоб уникнути потрапляння цих речовин в органи дихання та очі.

При гасінні пожежі важливим є завданням концентрації сил та засобів пожежогасіння в тих зонах, де існує ризик для життя людей від вогню, а також для захисту шляхів пересування транспорту та населення.

Забороняється залишати техніку без нагляду перед фронтом пожежі. Рух

техніки та особового складу повинен здійснюватися на основі розвідувальних даних та по визначених маршрутах на місцевості.

Роботу бульдозера під час гасіння лісової пожежі має координувати працівник, користуючись сигнальними засобами для вказівки напрямків руху, спостереження за поширенням пожежі та попередження про небезпеку. Перебування і пересування людей у небезпечній зоні працюючого бульдозера заборонено; радіус цієї зони дорівнює подвійній висоті дерев, які він звалює. У випадку наявності людей у небезпечній зоні роботу бульдозера потрібно зупинити [52].

Виконувати роботи з гасіння лісової пожежі під час грози забороняється. Якщо гроза застала зненацька потрібно вимкнути радіостанції, відключити та заземлити антени (якщо це передбачено експлуатаційною документацією), а також скласти металеві предмети в задалегідь визначене місце.

По завершенню робіт з гасіння лісової пожежі керівник повинен зібрати всіх працівників, які брали участь у цих роботах, та перевірити їх поіменно за списками [51].

5.1. Охорона праці при проведенні рейдів по боротьбі з лісопорушниками

Загальні вимоги. До проведення рейдів проти лісопорушників допускаються працівники лісової охорони підприємства, які мають службове посвідчення та пройшли інструктаж з охорони праці. Також до рейдової групи можуть бути залучені працівники поліції, за умови попереднього узгодження з підрозділом національної поліції.

До складу рейдової групи обов'язково має входити два чоловіка, що добре знають лісові масиви, в яких проводиться рейд. Загальний склад групи 4 чоловік.

Перед виїздом на охорону лісових масивів проводиться інструктаж для учасників, проводить старший рейдової групи. В ході інструкції старший групи повинен: детально ознайомити членів групи з особливостями охоронюваних

масивів, ознайомити з запланованим маршрутом, вказавши початкові та кінцеві орієнтири, а також його протяжність; ознайомити учасників з технічним оснащенням; надати інформацію про можливі лісопорушення або ознаки, що свідчать про їх наявність; наголосити на тактичності та етиці поведінки при взаємодії з лісопорушниками, підкреслити важливість активності та принциповості під час рейду, дотримання закону під час виконання своїх обов'язків, точне виконання вказівок старшого рейду, а також законності при використанні зброї.

Службові особи, які беруть участь у рейді, повинні бути одягнені у формений одяг. Категорично заборонено вживати спиртні напої перед рейдом та під час його проведення.

Методи виявлення фактів лісопорушень.

Маршрутний метод охорони передбачає виїзд групи за заздалегідь розробленим планом у лісові масиви вдень і вночі. Насамперед, під час рейду, група перевіряє місця з високим ризиком порушень, такі як околиці населених пунктів, урочища з цінними деревами та стиглі насадження.

Метод здійснюється у вигляді об'їзду або пошуку. Об'їзд є профілактичною формою контролю, що передбачає плановий огляд лісових масивів з акцентом на найбільш ймовірні зони порушень.

Пошук це діяльність пошукової групи або бригади, спрямована на виявлення та затримання лісопорушників, точне місцезнаходження яких невідоме. Причинами проведення пошуку можуть бути свідчення очевидців незаконних рубок, співставлення зрізів пнів або верхівок, а також сліди від транспортних засобів. У таких випадках пошук ведеться на основі орієнтовних даних та відповідної інформації.

Можливе переслідування по «гарячим слідам» - «погоня», являється одним з різновидів переслідування лісопорушників.

Для таємного патрулювання необхідно заздалегідь вивчити місцевість, визначити місця патрулювання або засади і дислокації основної групи.

Практикується також встановлення стаціонарних постів для виявлення

випадків лісопорушень та браконьєрства.

Вимоги безпеки при поводженні зі зброєю. Головною умовою безпеки при користування службовою зброєю являється чітке виконання правил поводження зі зброєю і дисципліна усіх учасників рейду. Категорично заборонена стрілянина і знаходження з зарядженою зброєю в населених пунктах або в безпосередній близькості до них (ближче 200 метрів до житлових будинків)

Не дозволяється виїзд учасників рейдової групи з несправною та незареєстрованою зброєю.

Поводження зі зброєю забороняється:

а) передавати зброю іншим особам, за виключенням учасників рейдової групи, при цьому попередньо оглянувши і розрядивши її;

б) направляти зброю на людину або домашніх тварин, навіть якщо вона розряджена;

в) утримувати рушниці з внутрішніми курками з відкритим запобіжником та стріляти без потреби. [21].

Вимоги безпеки при нещасних випадках. При наданні першої медичної допомоги у випадку поранення слід:

а) Попередити вплив небезпечних факторів на потерпілого.

б) Продезінфікувати рану і накласти стерильну пов'язку.

в) У разі сильної кровотечі спробувати зупинити її, наклавши стискуючу пов'язку. Якщо не вдається зупинити кров тоді на кінцівку вище ліктя або коліна потрібно накласти джгут та терміново доставити потерпілого до лікувального закладу [19].

Вимоги безпеки в екстремальних ситуаціях. Право громадян на необхідну самооборону від небезпечних загроз дозволяють кожному учаснику охорони захищати як державні, так і особисті інтереси, а також інтереси своїх колег по охороні від злочинних дій лісопорушників та браконьєрів. Якщо замах порушника являється суспільно-небезпечним, оборона вважається необхідною, тобто правомірною. Захист при необхідній обороні є не тільки правом, але й службовим обов'язком осіб, що здійснюють охорону лісових та мисливських

угідь.

Вогнепальна зброя може бути використана лише у випадку підвищеної небезпеки. Ознаки небезпечного посягання з боку лісопорушників (браконьєрів): направлення зарядженої вогнепальної зброї на учасників рейду; напади з ножом або сокирою; використання транспортних засобів для загрози життю і здоров'ю.

Затримання правопорушника та використання вогнепальної зброї, має відповідати таким умовам: а) дії лісопорушника (браконьєра) вважаються кримінальними; б) лісопорушник уникає затримання.

У випадку застосуванням зброї учасник рейдової групи повинен попередити: «Стій, буду стріляти!». Якщо нападник не реагує та не зупиняється, здійснюється попереджувальний постріл вгору. При відсутності реакції зброя наводиться на ціль для пострілу на ураження, намагаючись завдати мінімальної шкоди (ураження рук чи ніг).

Вогнепальну зброю без попередження учасник рейду може застосувати лише при нападі, який загрожує його життю або здоров'ю іншого громадянина.

Після застосування вогнепальної зброї учасник рейду повинен: а) поставити зброю на запобіжник; б) у випадку поранення лісопорушника (браконьєра) необхідно надати невідкладну медичну допомогу на місці і доставити його в медичний заклад, дотримуючись всіх мір обережності від неочікуваного нападу; в) у випадку поранення або спричинені смерті необхідно забезпечити охорону місця події (не зачіпати стріляні кулі та гільзи, не чистити зброю), повідомити органи внутрішніх справ або прокуратуру про інцидент і діяти відповідно до їхніх вказівок. Про кожен випадок застосування зброї учасники рейдової групи або інша уповноважена особа повинна скласти протокол і повідомити органи прокуратури.

Вимоги безпеки після закінчення рейду. Після завершення рейду необхідно повідомити старшому рейдової групи про всі зауваження та недоліки. Особи, які порушують цю інструкцію, несуть відповідальність у дисциплінарному, адміністративному або кримінальному порядку, залежно від характеру і наслідків порушень.

ВИСНОВКИ

1. Територія Локницького лісництва характеризується 3 класом пожежної небезпеки (точний показник – 2,68). Усі заходи з протипожежного облаштування для попередження виникнення лісових пожеж виконуються вчасно і в повному обсязі, про що свідчить відсутність зафіксованих фактів пожеж на території лісництва за останні 3 роки.

2. Перелік пожежної техніки, обладнання засобів транспорту, закріплених за ЛПС-2 «Зарічне» є достатнім для ефективного виконання комплексу завдань із гасіння пожеж.

3. У Локницькому лісництві філії «Висоцьке лісове господарство» у 2023 році було виявлено 127 га сосняків, уражених верхівковим короїдом, які 100 % були охоплені санітарними рубками. Це свідчить про високий рівень уваги до санітарного стану лісів у цьому лісництві і дозволяє позитивно оцінити діяльність лісництва у частині охорони і захисту лісу від шкідників.

4. Усунення наслідків ураження сосняків верхівковим короїдом на 99 % були охоплені вибірковими санітарними заходами, і лише 1 % – суцільними. Це свідчить про дотримання високих екологічних стандартів при веденні лісгосподарської діяльності і також є підставою позитивної оцінки діяльності лісництва.

5. Санітарні рубки в умовах Локницького лісництва у 2023 році були повністю самоокупними і навіть прибутковими. Рентабельність суцільних санітарних рубок в умовах Локницького лісництва у 2,2 рази є вищою від вибіркових санітарних рубок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бородавка В. О., Бородавка О. Б., Гетьманчук А. І., Бортнік Т. П., Кичилук О. В. Сучасний фітосанітарний стан соснових лісів Західного Полісся та їхнє масове всихання: аналітична довідка. Науковий вісник НУБіП України. Серія «Лісівництво та декоративне садівництво» [зб. наук. пр.]. К., 2017. Вип. 266. С. 126–139.
2. Гетьманчук А. І., Кичилук О. В., Войтюк В. П., Бородавка В. О. Регіональні зміни клімату як причина гострих всихань сосняків Волинського Полісся. Науковий вісник НЛТУ України [зб. наук.-техн. пр.]. Львів: РВВ НЛТУ України. 2017. Вип. 27(1). С. 120–124.
3. Гусак О. М. Інформаційна технологія раннього виявлення осередків лісових пожеж. Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. 2017. № 15. С. 33–38.
4. Дудоров О. О., Письменський Є.О. Кримінально-правова кваліфікація незаконної порубки лісу. Сєверодонецьк, 2017. 214 с.
5. Екологічне право. Академічний курс: Підручник. За заг. ред. А.П. Гетьмана. Харків, 2013. С. 262-269.
6. Зібцев С. Інноваційні технології в охороні лісів від пожеж. *Лісовий і мисливський журнал*. 2014. № 4. С. 16-17.
7. Іванова Н.Г. Запобігання злочинним посяганням на рослинний світ (за матеріалами Донецького регіону України). Київ, 2011. С. 8.
8. Інструкція про порядок взаємодії Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства та Головного управління ДСНС України у Волинській області при гасінні лісових пожеж. Луцьк, 2022. 4 с.
9. Книга обліку осередків шкідників та хвороб лісу Локницького лісництва філії «Висоцьке лісове господарство», 2023р.
10. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р.
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731>.

12. Кодекс цивільного захисту України. Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
13. Комплексний план попередження та ліквідації пожеж у лісах, на торфовищах та сільгоспугіддях Волинської області у 2022 році затверджений Начальником Волинської обласної військової адміністрації Юрієм Погуляйком. Луцьк, 2022. 9 с.
14. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
15. Лісовий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
16. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 13.07.2005 № 119 «Про затвердження Правил охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
17. Наказ Державного комітету лісового господарства України від 28.12.2005 N 526 «Про затвердження Положення про лісові пожежні станції». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047>.
18. Пам'ятка працівникам державної лісової охорони із попередження та гасіння лісових пожеж. Луцьк, 2017 р. 36 с.
19. Пам'ятка працівнику державної лісової охорони. Луцьк, 2017 р. 40 с.
20. Постанова КМУ від 28.12.2005 N 526 «Про затвердження Положення про лісові пожежні станції». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-06>
21. Постанова КМУ від 16 вересня 2009 року № 976 «Про затвердження Положення про державну лісову охорону». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2009>.
22. Постанова КМУ від 20 травня 2022 року № 612 «Про затвердження Порядку організації і захисту лісів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/612-2022>.
23. Постанова КМУ від 23 липня 2008 року № 665 «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/665-2008>.

24. Постанова КМУ від 27 липня 1995р. № 555 «Про затвердження санітарних правил в лісах України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

25. Правила пожежної безпеки в лісах України затверджені наказом Держкомлісгоспу України 27.12.2004 № 278. Сайт Верховної Ради України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328>.

26. Правила охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості. Харків, 2005. С. 28-31.

27. Проект організації та розвитку лісового господарства державного підприємства «Зарічненське лісове господарство» Рівненського обласного управління лісового та мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів України. Ірпінь – 2020. 277 с.

28. Проект організації та розвитку лісового господарства державного підприємства «Висоцьке лісове господарство» Рівненського обласного управління лісового та мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів України. Ірпінь – 2020. 277 с.

29. План лісонасаджень Локницького лісництва ДП «Зарічненський лісгосп» Рівненської області. Лісовпорядкування 2019.

30. Сторчоус О. Адміністративна відповідальність за лісопорушення: практика застосування державною лісовою охороною України. Київ, 2011. 347 с.

31. Сторчоус О. Кримінальна відповідальність за самовільні порубки лісу: Навч. посіб. Київ, 2012. 116 с.

32. ТРК Аверс. Охорона лісу URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PA8XjQXB-CA&t=5s>.

33. Фірсов Д.О. Інновації у лісовому господарстві. Міждисциплінарні наукові дослідження та перспективи їх розвитку. Київ, 2021. С. 200-201.

34. Червоний В. О. Профілактичні та запобіжні протипожежні заходи, а також локалізація та ліквідація лісових пожеж. Надзвичайна ситуація – 2010. № 9. С. 43-45.